

Võrdne kohtlemine projektides

Iivika Kalden,

EL Ühtekuuluvuspoliitika fondide võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus

Juba terve aasta on Võrdõigusvoliniku kantselei juures tegutsenud EL Ühtekuuluvuspoliitika fondide võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus. Võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus on nõustamis- ja koolitusüksus, mille ülesanne on suurendada struktuurivahendeid kasutavate ja koordineerivate üksuste teadlikkust soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetest ning soodustada ja toetada nende põhimõtetega arvestamist meetmete väljatöötamisel ning rakendamisel.

Nimelt selleks, et kasutada Euroopa Liidu 2014-2020 eelarveperioodi struktuuri- ja investeerimisfondide raha, peab Ühissätete määrusest tulenevalt ((EL) nr 1303/2013)¹ järgima soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtet. Liikmesriikide kohustust võidelda sotsiaalse tõrjutuse ja diskrimineerimise vastu ning edendada naiste ja meeste võrdõiguslikkust rõhutavad ka Euroopa Liidu Nõukogu tööhõive suunised.²

See tähendab, et oma projekti tegevustes tuleb ettevalmistusest kuni lõpparuanneteni arvestada võrdse kohtlemise ja soolise aspektiga. Seejuures peavad kõik avalikud tooted, kaubad, teenused ja taristud, mida üldsusele pakutakse ning mida kaasrahastatakse EL-i fondidest, olema kättesaadavad kõikidele kodanikele, sealhulgas puuetega inimestele, aidates nii kaasa ebavõrdsuse ja tõrjutuse vähendamisele.

Kuidas saan mina OMA PROJEKTIS võrdseid võimalusi edendada?

Võrdõiguslikkuse kompetentsikeskuse poole pöörduvad projektide taotlejad ja läbiviijad tihti küsimustega, nagu – kuidas puudutab teema minu projekti? Mida ma täpselt tegema pean? Kas see toob endaga kaasa lisakulusid?

Üldjuhul soovitame taotlejatel kõigepealt analüüsida olukorda. Uuringud ja analüüsid aitavad muuta nähtavaks takistused ja barjäärid, millega puutuvad kokku erinevast soost, rahvusest, vanusest ja puudega inimesed konkreetses sekkumisvaldkonnas, näiteks kuidas on jagunenud raha, haridus, teenused, positsioon tööturul või kui hea on ligipääs või millised on erinevate gruppide huvid ja normid, mis mõjutavad nende käitumist antud tegevuse raames. Infot erinevate gruppide olukorra kohta leiab maakondade arengukavadest, Töötukassalt, Statistikaametilt või teistest ministeeriumite ja ametite tellitud uuringutest. Statistika ja uuringute otsimise lihtsustamiseks on võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus hakanud koondama viiteid kasulikele uuringutele ka enda [veebilehel](#).

¹ Euroopa Liidu Teataja (2013): Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Määrus (EL) nr 1303/2013, 17. detsember 2013. PDF: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0320:0469:ET:PDF>, (24.08.2016).

² Euroopa Liidu Teataja (2015): Nõukogu otsus (EL) 2015/1848, 5. oktoober 2015. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32015D1848>, (24.08.2016).

Selleks, et projektis oleksid sihtgrupi vajadused hästi läbi mõeldud ja selgelt teadvustatud, soovime projekti ettevalmistusse ja tegevuste planeerimisse kaasata sidusrühmade esindajaid ja eksperte. Ka sidusrühmade esindajate ja ekspertide leidmisel saab võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus abiks olla.

Veel on meie käest näiteks uuritud, kuidas tagada, et veebileht vastab puuetega inimeste veebi sisu juurdepääsetavuse suunistele (WCAG 2.0) või on palutud soovitada eksperte, kes koolitaksid projekti meeskonda või töötajaid soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas. Küsimusi on olnud mitmeid ja igähele neist oleme lähenenud võttes arvesse taotlusvooru eripära ja projekti ennast.

Heas projektis on läbi mõeldud, kuidas projekti tegevustega kavatakse tagada ebasoodsamas olukorras olevate isikute ja gruppide aktiivsem osalemine ühiskonnas ja vähendada neid barjääre, mis takistavad neil gruppidel projekti tegevustes osalemist. Kusjuures tähtis on seada eesmärgid ja tagada, et neid eesmärke oleks võimalik hinnata. Näiteks, kui projekti tegevustega kavatakse vähendada noorte seas tööpuudust, siis peab teadma, millised on kitsaskohad – näiteks, et piisavalt naisi ei lähe õppima IKT valdkonda või nende seas on väikeste lastega noori emasid, kellel puuduvad taskukohased lapsehoiuvõimalused kui ka liikumispuudega isikuid, kellel puudub juurdepääs töökohale. Analüüsi põhjal pannakse paika eesmärgid, mida kavatakse projekti käigus saavutada ja aruannetes tuuakse välja tegevuste edukus tööpuuduse vähendamisel nii noorte naiste, meeste kui ka vähemusgruppide seas.

Mõnes valdkonnas väike seos

Samas on ka valdkondi, kus tõesti puutumus soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimalustega ei ole niivõrd suur. Siia alla kuuluvad näiteks mõned spetsiifilised keskkonna või taristu projektid. Selliste projektide puhul oleks projekti läbiviijatel oluline keskenduda soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste edendamisele organisatsiooni sees. Näiteks töötajate värbamisel eelistades võrdsete kandidaatide puhul vähem esindatud grupi kandidaati – kui ühele ametikohale kandideerib kaks samaväärse kogemusega inimest, üks eesti ja teine vene rahvusest, siis otsustatakse selle kandidaadi kasuks, kes on kollektiivis vähem esindatud. Niisiis, kui analüütikute seas on palju eestlasi ja mitte kedagi vene rahvusest – siis võetakse tööle viimane. Või on juhtivatel positsioonidel rohkem mehi, siis eelistatakse samaväärse kogemusega naist. Loomulikult sama palga eest.

Stereotüüpide mõju

Erinevate tegevuste juures (koolitused, teavitused, uuringud, tehnilised vahendid, taristu ehitamine jms) tuleb arvestada, et ühiskonnas levinud soolised, vanuselised ja rahvuspõhised stereotüüpsed arusaamad võivad mõjutada nii teenuse osutajate kui ka teenuse saajate hoiakuid, enesehinnangut ning teenuste kasutamist.

Stereotüübid on üldistused mingile grupile omistatavate omaduste ja käitumiste kohta. Stereotüübid on näiteks, et kõik mehed on paremad autojuhid; naiste roll on kodus süüa teha; vanemaealised pole võimelised uusi asju õppima; kui sul on füüsiline puue, siis on sul ka kindlasti vaimne puue. Stereotüübid on aegade jooksul muutunud ning seetõttu on neid järjekindlalt kummutades võimalik neist ka vabaneda.

Projektide tegevused peavad aitama ühiskondlikke hoiakuid muuta. Soolisi stereotüüpe on võimalik vältida ja võrdõiguslikkust edendada päris lihtsate vahenditega. Näiteks taristute puhul tuleb ehitada laste mähkimis- ja imetamistuba nii, et sellele oleks ligipääs ka meestel, mitte vaid naistel naiste tualettruumis. Või kuvada meditsiinitöötajana meest või insenerina vanemat naist või puudega inimest. Oluline on silmas pidada ka teavitustegevusest tulenevaid mõjusid. Kõik müügi- ja turundussõnumid, esitlused, trükised, reklaami- ja pildimaterjalid peavad vältima igasuguseid stereotüüpseid väiteid, kuvandeid ja diskrimineerivaid hoiakuid. Nad peavad olema arusaadavad ning jõudma kõikide gruppideni, sealhulgas ka muust rahvusest ja erivajadustega inimesteni.

Kui kulukas see mulle on?

Tihti arvatakse, et lisakohustuste täitmine toob kaasa suuri lisakulusid. Samas ei too enamus kohandusi, mis tagavad võrdsed võimalused, kaasa mitte mingeid arvestatavaid lisakulusid, sest muuta tuleb eeskätt suhtumist ja seda, kuidas kavandatud tegevusi ellu viiakse, mitte luua juurde lisategevusi. Näiteks plaanitakse konsulteerida sidusrühmadega, teavitustegevuses välditakse stereotüüpe, võrdse töö eest makstakse võrdset palka, aruandluses esitatakse väljundnäitajad rahvuse, puude ja vanusegruppide lõikes jms. Võrdsete võimaluste ja soolise võrdõiguslikkuse arvestamisega kaasnevad kulud on abikõlblikud ja tagavad üldiselt projekti parema kvaliteedi, kuna tegevused on sihtgrupi vajadustele kohandatud. Võrdse kohtlemisega arvestamisel saab taotluse esitamisel ka punkte juurde.

Need olid vaid mõned näited võrdõiguslikkuse kompetentsikeskuse tööst ja võrdse kohtlemise ja soolise võrdõiguslikkusega arvestamise võimalustest projektis. Iga projekt on erinev ja ka meie üritame igale küsimusele läheneda vastavalt projekti ja taotlusvooru eripärale.

Oled sa taotleja või projekti rakendaja, võid alati meilt nõu küsida. **EL Ühtekuuluvuspoliitika fondide võrdõiguslikkuse kompetentsikeskuse** kontaktandmed ja lihtsad ning arusaadavad abimaterjalid koos näidetega on leitavad kompetentsikeskuse veebilehel www.vordoigusvolinik.ee/kompetentsikeskus/.